

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato dėl Branduolinės informacinės programos, pagal Euratomo sutarties 40 straipsnį teikiamos Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, kad jis pateiktų nuomonę

(COM(2016) 177 final)

(2016/C 487/17)

Pranešėjas **Brian CURTIS**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2016 4 4
Teisinis pagrindas	Euratomo sutarties 40 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2016 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2016 9 22
Plenarinė sesija Nr.	519
Balsavimo rezultatai	210/2/11
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Šiuo metu vykdoma daugybė su energetika susijusių teisės aktų peržiūrų ir iniciatyvų, kuriomis remiamas energetikos sąjungos kūrimas ir kurios bus pristatytos per ateinančius 12 mėnesių. Galėjo būti tikimasi, kad šioje strateginėje peržiūroje bus aiškiai įvardytos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduriama branduolinės energijos gamybos, mokslinių tyrimų ir eksploatacijos nutraukimo srityje, ir taip bus prisidedama prie šio išsamaus teisės aktų rinkinio rengimo. Vis dėlto branduolinėje informacinėje programoje (PINC) nepateiktas aiškus ir išsamus požiūris, kaip būtų galima strategiškai išspręsti klausimą dėl sudėtingos branduolinės energijos ateities Europos energijos rūšių derinyje.

1.2. Branduolinės energijos gamyba daugelyje valstybių narių yra politiškai opus klausimas, kuriam įtaką daro kintantys nacionalinio lygmens socialiniai ir ekonominiai aspektai. Komitetas ragina Komisiją pasinaudoti šia galimybe pasiūlyti aiškų analitinį procesą ir metodiką, kuriais būtų priimta nuosekli savanoriška nacionalinių sprendimų priėmimo dėl branduolinės energijos vaidmens (jei toks yra) energijos rūšių derinyje sistema.

1.3. Dėl to EESRK ragina peržiūrėti ir papildyti komunikato projektą, kad į jį būtų įtrauktos, kaip išsamiau nurodyta 4.3 punkte, konkretūs skirsniai dėl:

- branduolinės energijos konkurencingumo trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu,
- susijusių ekonominių aspektų,
- indėlio į tiekimo saugumą,
- klimato kaitos ir anglies dioksido kiekio tikslų,
- visuomenės pritarimo, atsakomybės už branduolinę žalą, skaidrumo ir veiksmingo nacionalinio dialogo.

1.4. Skaidri priežiūra būtina tiek branduoliniam saugumui, tiek visuomenės pasitikėjimui, todėl EESRK siūlo šiuo dokumentu aiškiai pritarti Europos branduolinės saugos reguliavimo institucijų grupės pateiktiems pasiūlymams dėl valstybių narių nacionalinių veiksmų planų priežiūros ir ataskaitų teikimo. Reikėtų labiau stengtis įtraukti kaimynines ES nepriklausančias šalis.

1.5. Kalbant apie visuomenės pasitikėjimą, reikėtų paminėti didelį darbą, susijusį su už objekto ribų vykdytu ir tarpvalstybiniu pasirengimu ekstremalioms situacijoms (*Dabartinių branduolinės avarinės parengties ir reagavimo už objekto ribų priemonių ES valstybėse narėse ir kaimyninėse šalyse peržiūra*, Euratomas, 2013 m. gruodžio mėn.) ir 2016 m. aukščiausiojo lygio susitikimo branduolinio saugumo klausimais išvadas, ypač atsižvelgiant į galimą terorizmo grėsmę.

1.6. Pripažįstant svarbų ES įsipareigojimą tyrinėti termobranduolinės sintezės energiją, būtų naudinga įtraukti veiksmų planą, kuriuo būtų parodyta ES pažanga siekiant pradėti komercinę gamybą.

1.7. Atsižvelgiant į tai, kad Jungtinė Karalystė nubalsavo už išstojimą iš ES, reikėtų apsvarstyti šio sprendimo strateginį poveikį ir ypač jo svarbą Euratomo sutarčiai. Branduolinėje informacinėje programoje reikia aiškiai pripažinti, jog būtina pradėti svarstyti galimas plataus masto pasekmes.

2. Įžanga

2.1. Euratomo sutarties 40 straipsnyje nustatyta, kad Europos Komisija „reguliariai skelbia informacines programas, kuriose visų pirma nurodo branduolinės energijos gamybos uždavinius bei visas investicijų rūšis, kurios būtinos tiems uždaviniams įgyvendinti. Prieš skelbdama tokias programas Komisija gauna Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę“ (COM(2003) 370 *final*). Nuo 1958 m. paskelbtos penkios tokios PINC, iš kurių naujausia paskelbta 2007 m. ir vieną kartą atnaujinta 2008 m. Galutinė redakcija bus parengta ir paskelbta Komisijai gavus EESRK nuomonę.

2.2. Komitetas, kaip ir anksčiau, palankiai vertina galimybę pristatyti savo nuomonę dėl dokumento projekto prieš Komisijai pateikiant galutinę redakciją Tarybai ir Europos Parlamentui. EESRK primygtinai ragina Komisiją įtraukti šios nuomonės pirmoje dalyje nurodytas rekomendacijas, kad PINC būtų išsamesnis ir strategiškesnis dokumentas, ir siekiant užtikrinti, kad ja būtų labiau prisidedama prie energetikos sąjungos dokumentų rinkinio rengimo.

2.3. Branduolinė energija – vienas pagrindinių energijos šaltinių ES. 2015 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitoje teigiama, kad „ES yra viena iš trijų didžiausių pasaulio ekonomikų, kurios daugiau nei pusę elektros energijos pasigamina neišmesdamos šiltnamio efektą sukeliančių dujų, 27 % pagaminama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, o dar 27 % gaunama iš branduolinės energijos“. Šioje ataskaitoje taip pat teigiama, kad PINC „turėtų suteikti daugiau aiškumo dėl ilgalaikių investicijų į branduolinę energetiką poreikių ir dėl branduolinės veiklos įsipareigojimų valdymo“ (COM(2015) 572 *final*).

2.4. Nuo naujausios PINC paskelbimo ES energetikos strategija buvo visapusiškai plėtojama ir šiuo metu jai teikiamas svarbus prioritetas. Jau nustatyti 2020, 2030 ir 2050 m. tikslai, tačiau tebėra svarbių kintamųjų rodiklių ir neaiškumų. Jie susiję su Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos įgyvendinimo mastu, tarptautinės iškastinio kuro rinkos svyravimais, naujų technologijų taikymo mastu, tuo, kurios šalys yra ES narės, pasaulio ekonomikos perspektyvų įtaka ir numatytų didelių investicijų į visą energetikos grandinę mastu.

2.5. Neatsižvelgiant į ES energetikos politiką, svarbiausi sprendimai dėl energijos gamybos šaltinių derinio vis dar yra valstybių narių prerogatyva. Priimant tokius sprendimus galima atsižvelgti į ES energetikos politiką, tačiau energetikos klausimas yra politiškai labai opus, todėl jis priklauso nuo įvairių nacionalinio lygmens socialinių ir politinių aplinkybių. Formuojant ES politiką reikia aiškaus analitinio proceso ir metodikos, kuriais galėtų būti nustatyta nuosekli nacionalinių sprendimų priėmimo sistema. Įgyvendinus PINC, tai padaryti gali būti suteikta galimybė toms valstybėms, kurios galvoja apie branduolinės energijos galimybę, ir toms, kurios jau naudoja branduolinę energiją ir svarsto, kokia bus jos ateitis.

3. Pagrindinės Komisijos komunikato projekto nuostatos

3.1. Komisijos komunikatas pradamas teiginiu, kad „PINC padedamas pagrindas diskusijoms apie tai, kaip branduolinės energijos naudojimas gali padėti įgyvendinti ES energetikos srities tikslus“ ir užbaigiamas išvada, kad „branduolinė energetika yra mažo anglies dioksido kiekio technologija ir labai padeda užtikrinti tiekimo saugumą ir įvairinti tiekimo šaltinius, todėl numatoma, kad 2050 m. branduolinė energija išliks svarbi ES energijos rūšių derinio sudedamoji dalis“.

3.2. Komunikate didelis dėmesys tenka investicijoms, susijusioms su saugos didinimu po Fukušimos avarijos ir esamų branduolinių elektrinių eksploatavimu. Be to, jame atkreipiamas dėmesys į nustatytus finansavimo poreikius, susijusius su branduolinių elektrinių eksploatavimo nutraukimu ir radioaktyviųjų atliekų bei panaudoto branduolinio kuro tvarkymu.

3.3. Keturiolikoje valstybių narių veikia 129 branduoliniai reaktoriai, dešimtyje iš šių valstybių numatyta statyti naujus reaktorius. ES yra priėmusi pažangiausius teisiškai privalomus branduolinės saugos standartus pasaulyje. Jie prižiūrimi ir atnaujinami reguliariai peržiūrint Branduolinės saugos direktyvą⁽¹⁾.

3.4. ES branduolinė pramonė veikia pasaulinėje rinkoje, kurios vertė iki 2050 m. sieks 3 trln. EUR, ji pirmauja technologijų srityje ir joje tiesiogiai įdarbina 400 000–500 000 darbuotojų ir sukuria dar 400 000 papildomų darbo vietų.

3.5. Europos įmonės aktyviai dalyvauja pasaulinės branduolinio kuro gamybos srityje, glaudžiai bendradarbiauja su Euratomo tiekimo agentūra, patenkina ES vakarietiško modelio reaktorių poreikius ir jų pajėgumų pakanka kuro rinklėms, skirtoms rusiško modelio reaktoriams (19 tokių reaktorių dabartiniu metu veikia ES), kurti.

3.6. Komisija numato, kad iki 2025 m. dabartiniai ES branduolinės energijos gamybos pajėgumai (120 GWe) mažės, o iki 2030 m. ši tendencija pasikeis. Iki 2050 m. branduolinių įrenginių pajėgumas nuolat siektų 95–105 GWe, darant prielaidą, kad per šį laiką bus pakeista 90 % dabartinių branduolinių reaktorių. Numatoma, kad investicijos į gamybą iki šimtmečio pabaigos sudarys 350–450 mlrd. EUR.

3.7. Didesnės nei numatyta išlaidos ir didelis vėlavimas įgyvendinant naujus projektus ir skirtingas nacionalinių atestavimo įstaigų požiūris lėmė investavimo sunkumus. Projektavimo standartizavimas ir tvirtesnis nacionalinių reguliavimo institucijų bendradarbiavimas laikomas pagrindinėmis būsimos politikos sritimis.

3.8. Numatytos daugelio ES reaktorių eksploatavimo trukmės pratęsimo programos (10–20 metų), kurių numatomos išlaidos sudaro 45–50 mlrd. EUR ir kurių susijęs reguliavimo veiklos krūvis turėtų būti numatytas ir suplanuotas atsižvelgiant į iš dalies pakeistą Branduolinės saugos direktyvą.

3.9. Iki 2025 m. planuojama uždaryti 50 reaktorių. Nors šis klausimas yra politiškai opus, reikia, kad valstybės narės skubiai imtųsi veiksmų ir investuotų į radioaktyviųjų atliekų dėimą į geologinius atliekynus ir jų ilgalaikį tvarkymą bei spręstų susijusius eksploatavimo nutraukimo klausimus.

3.10. Sukaupta didelė mažo ir vidutinio aktyvumo radioaktyviųjų atliekų saugojimo ir tvarkymo patirtis, ir 2020–2030 m. Suomijoje, Švedijoje ir Prancūzijoje pradės veikti giluminiai geologiniai atliekynai, skirti didelio radioaktyvumo atliekų galutiniam šalinimui. Galimybė dalytis šia patirtimi ir valstybėms narėms susitarti dėl bendrų atliekynų bus naudinga tiek veiksmingumo, tiek saugumo atžvilgiu. Tai pasiekti padės Europos kompetencijos centro įsteigimas.

3.11. Branduolinių įrenginių operatoriai numato, kad branduolinių įrenginių eksploatavimo nutraukimui finansuoti reikės 253 mlrd. EUR – iš jų nustatyta 133 mlrd. EUR tikslinių lėšų. Valstybės narės yra atsakingos už visapusiško operatorių išsipareigojimų laikymosi ir eksploatavimo nutraukimo per aišką laikotarpį užtikrinimą.

3.12. Reikia labiau koordinuoti spinduliuotės technologijų naudojimo ne elektros energijos gamybos reikmėms techninį vystymą ir rinkodarą. Pavyzdžiui, jau vien Europoje medicininio vizualizavimo įrangos rinkos kasmetinė vertė – daugiau kaip 20 mlrd. EUR ir žemės ūkyje, pramonėje ir moksliniuose tyrimuose spinduliuotės technologijos taikomos vis dažniau. Toliau daug investuojama į mokslinius tyrimus tiek naujuose gamybos ir modulinuose termobranduolinės sintezės įrenginiuose, tiek į tolesnį pirmavimą termobranduolinės sintezės mokslinių tyrimų srityje ir tai laikoma labai svarbia praktinės patirties, darbo vietų ir pasaulinės įtakos išsaugojimo priemone. Tai itin svarbu, nes branduolinė energija toliau plėtojama visame pasaulyje, priešingai nei Europoje.

⁽¹⁾ OL L 219, 2014 7 25, p. 42.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Komitetas reguliariai reiškė savo nuomonę dėl branduolinės energijos saugos ir jos vaidmens ES energijos rūšių derinyje⁽²⁾. Šis komunikatas – pirmoji Komisijos branduolinės energijos informacinė apžvalga po Fukušimos avarijos ir nors ankstesnėje PINC ketinta „dažniau skelbti branduolines informacines programas“(COM(2007) 565 *final*), taip nenutiko. Neatsižvelgiant į tai, kad 2016 m. PINC pagrįsta išsamiau tarnybų darbinio dokumentu, jos apimtis perpus mažesnė nei 2007 m. komunikato. Komitetas siūlo į PINC įtraukti kai kuriuos punktus, kad tai būtų strateginis dokumentas, kuriame būtų aptarti susiję veiksniai, pagal kuriuos formuojami sprendimai dėl investicijų ir tikslų nustatymo.

4.2. Komitetas palankiai vertina išsamią investicijų į visą branduolinio kuro ciklą analizę, kuri numatyta PINC, ir pripažįsta, kad joje nurodytos tiek šiam sektoriui kylančios problemos, tiek jo galimybės. Taip pat palankiai vertinama tai, kad ypatingas dėmesys skiriamas aukščiausiems saugos standartams ir poreikiui užtikrinti visapusišką visų eksploatavimo nutraukimo aspektų finansavimą. Darbiniame dokumente smulkiai išdėstyta informacija, taip pat atkreipiamas dėmesys į nuolat vykdomų mokslinių tyrimų vaidmenį. Vis dėlto dar liko daug kitų neaptartų klausimų ir dėl to šio dokumento strateginė vertė sumenksta.

4.3. 2016 m. PINC projektas žymi didelį Komisijos požiūrio pokytį. Ankstesnėse PINC peržiūra atlikta atsižvelgiant į energetikos problemas, su kuriomis susiduria ES ir pasaulio bendruomenė. Pavyzdžiui, 2007 m. PINC buvo skirsnių, kurie jau nebuvo įtraukti į 2016 m. PINC, o juose buvo aiškių strateginių išvalgų. Jie turėtų būti įtraukti į šį pasiūlymą, ir turėtų apimti:

- konkurencingumą – pavyzdžiui, kokie dabartiniai ir būsimi veiksniai daro poveikį branduolinės energijos konkurencingumui: valstybės pagalbos vaidmuo, pirmiausia finansinė ir fiskalinė pagalba, statybos sąnaudų perspektyvų pokytis, kapitalo sąnaudos, atliekų šalinimas, leidimų išdavimo procedūros, eksploatavimo pratęsimas ir kitų energijos šaltinių santykinės išlaidos,
- ekonominius aspektus – energijos rinkos struktūra tebėra neaiški, neskatinamos ilgalaikės investicijos, branduolinių jėgainių ekonominė rizika finansinio ir politinio nestabilumo laikotarpiu yra gana didelė,
- tiekimo saugumą – energijos poreikiai visame pasaulyje nuolat didėja, net jei jie stabilizavosi ar sumažėjo Europoje; tokio reiškinio padariniais ir politiniams bei užsienio politikos aspektams reikia skirti daugiau dėmesio. Energetinis saugumas yra būtent ta sritis, prie kurios branduolinė energija gali prisidėti ir prisideda kuro tiekimo šaltiniais (uranu), kurie šiuo metu atrodo saugesni už naftą ar dujas⁽³⁾,
- klimato kaitą – branduolinė energija sudaro pusę Europos mažaanglės elektros energijos,
- visuomenės pritarimą – dar menkai suprantama, kodėl įvairiose ES valstybėse narėse vyrauja toks skirtingas visuomenės požiūris į branduolinę energiją, o tai daro didelį poveikį politiniam pritarimui.

Visi šie klausimai per pastaruosius devynerius metus tapo svarbesni, tačiau PINC dominuoja dėmesys saugai ir kuro ciklui, o komunikate arba tarnybų darbiniame dokumente šioms sritims skiriama mažai dėmesio. Jame nei apibrėžiamas diskusijų šiais klausimais, iš kurių daugelis yra ginčijami ir prieštaringi, pobūdis (pvz., dėl aukštų subrangos darbų standartų), nei pateikiamas gairių rinkinys ar strateginis požiūris į bendras diskusijas dėl branduolinės energijos vaidmens energijos rūšių derinyje. Tai atspindi energetikos sąjungos dokumentų rinkinyje išreikštą požiūrį, pagal kurį taip pat nenorima pasinaudoti Europos energetikos strategijos įtaka nacionalinėms diskusijoms dėl tolesnio branduolinės energijos vaidmens (jei toks yra) energijos rūšių derinyje.

4.4. Kaip pažymėta, Komisijos komunikate teigiama, kad juo „padedamas pagrindas diskusijoms apie tai, kaip branduolinės energijos naudojimas gali padėti įgyvendinti ES energetikos srities tikslus“ <...> kaip <...> „svarbią 2050 m. ES energijos rūšių derinio sudedamąją dalį“. Tokių teiginių negalima visiškai pagrįsti šio dokumento turiniu. Į ankstesnes informacines programas buvo įtraukta esminė analitinė branduolinės energijos vaidmens peržiūra ir pateikiamos būsimos politikos gairės.

⁽²⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 92; OL C 133, 2016 4 14, p. 25.

⁽³⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 8.

4.5. Ypač šiuo metu reikia atlikti investavimo į branduolinę energiją poreikių (kurie dabartinėmis aplinkybėmis akivaizdžiai kelia didelių sunkumų) analizę, atsižvelgiant į bendras investicijas, kurių reikia norint pasiekti energetikos sąjungos tikslus, nes esama investicinių sprendimų sąveikos ir tarpusavio kompromisų visų kartų technologijų ir infrastruktūros srityje.

4.6. Be to, esama daugybės papildomų susijusių veiksnių, pagal kuriuos formuojama branduolinė politika ir ekonomika, kurie nebuvo visapusiškai aptarti ir kuriuos Komisijai sudėtinga išaiškinti, nes jie nuolat peržiūrimi ar pertvarkomi. Tai apima apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos veikimą, pasiūlymus dėl pajėgumų mechanizmų subsidijų, atsinaujinančių energijos šaltinių sektoriaus vystymo ir kt.

4.7. Šiuo metu branduolinė energija sudaro 28 % ES vidaus energijos gamybos ir 50 % jos mažanglės elektros energijos gamybos (Eurostatas, 2015 m. gegužės mėn.). CO₂ mažinimas – labai svarbus ES ir pasaulinės energetikos politikos tikslas. Kad temperatūra nepakiltų daugiau kaip 2 °C, 2030–2050 m. pasaulinį išmetamo CO₂ dujų kiekį kasmet reikia mažinti vidutiniškai 5,5 % ES indėlis siekiant šio tikslo buvo apibrėžtas 2050 m. Energetikos veiksmų plane, kuriame pasitelkti įvairūs scenarijai, kaip energijos rūšių derinys kistų, atsižvelgiant į įvairius politinius, ekonominius ir socialinius veiksnius (COM(2011) 885 *final*). Remiantis valstybių narių pateiktais skaičiais, komunikate numatyta, kad 2050 m. branduolinių įrenginių pajėgumas bus maždaug 100 GWe, tačiau, atsižvelgiant į dabartines diskusijas, šia prielaida tegalima menkai pasikliauti.

4.8. Komitetas atkreipia dėmesį į pastarąjį Švedijos pavyzdį, apie kurį pranešta paskelbus PINC ir todėl jis neištrauktas, kuri priėmė sprendimą, kad uždarytos elektrinės bus laipsniškai pakeistos dešimt naujų branduolinių reaktorių, kartu išipareigojo imtis priemonių, kad iki 2040 m. 100 % energijos būtų gaunama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (*Financial Times*, 2016 m. birželio 10 d.). Šiuo atveju visoms šalims politiškai priimtina, o atsižvelgiant į Europos padėtį ir strategiškai svarbi tiek patikima atsinaujinančiųjų energijos išteklių politika, tiek papildomi pajėgumai teikti mažai anglies dioksido išskiriančią energiją kaimyninėms šalims. Todėl į tai atsižvelgiant šį dokumentą reikėtų atnaujinti.

4.9. EESRK jau daugelį metų pasisako už strategiškesnę požiūrį į energetikos klausimus ir didesnio dėmesio teikimą plataus užmojo viešam dialogui dėl energijos gamybos ir naudojimo ⁽⁴⁾. Technologija nėra nepriklausoma nuo vertybių, ir energetikos technologijos yra susijusios su įvairiais etiniais, visuomeniniais ir politiniais vertinimais. Valstybės narės gali savo nuožiūra sudaryti savo energijos rūšių derinį, tik pusė iš jų turi veikiančias branduolines jėgaines, o nuo naujausios PINC paskelbimo nuomonė apie branduolinę energiją labai poliarizavosi. Šį svarbų ciklinės peržiūros dokumentą galima patobulinti objektyviai pristatant aktualius ir esminius klausimus, susijusius su diskusijomis „apie tai, kaip branduolinės energijos naudojimas gali padėti įgyvendinti ES energetikos srities tikslus“. Todėl siūloma į galutinį dokumentą įtraukti nemažai naujų skirsnų, kaip nurodyta 4.3 punkte, ir visoje strategijoje labiau atsižvelgti į konkretesnes toliau 5.3.1–5.3.4 punktuose pateiktas pastabas.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Dokumente pabrėžiama geresnio nacionalinio valstybių narių koordinavimo, glaudesnio suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo ir didesnio skaidrumo bei visuomenės dalyvavimo sprendžiant branduolinės energijos klausimus svarba. Šioje srityje atkreipiamas dėmesys į svarbų Europos branduolinės saugos reguliavimo institucijų grupės (ENSREG) vaidmenį ir tolesnį suinteresuotųjų subjektų dialogo skatinimą Europos branduolinės energetikos forume. 2015 m. gruodžio mėn. ENSREG paskelbė pranešimą dėl pažangos įgyvendinant po Fukušimos avarijos skirtus įgyvendinti nacionalinius veiksmų planus, kuriame pažymėjo, kad skiriasi įgyvendinimo padėtis ir kad reikėtų stiprinti saugos didinimo įgyvendinimo lygį, kad būtų susitelkta į sutartus įgyvendinimo terminus. Ji rekomendavo, kad „turėtų būti periodiškai atnaujinamos ir skelbiamos kiekvienos dalyvaujančios šalies nacionalinio veiksmų plano įgyvendinimo padėties ataskaitos, kad būtų užtikrintas stebėsenos skaidrumas, siekiant 2017 m. paskelbti galutinę įgyvendinimo ataskaitą“ (ENSREG ketvirtoji ataskaita, 2015 m. lapkričio mėn.). EESRK siūlo Komisijai į PINC įtraukti pasiūlymą dėl šios rekomendacijos.

⁽⁴⁾ OL C 291, 2015 9 4, p. 8.

5.2. Komunikate aptariami santykiai su branduolinėmis valstybėmis, kurios yra ES kaimyninės šalys, ir EESRK mano, kad aktyvaus bendradarbiavimo su Baltarusija didinimas ypač padėtų pašalinti nuogąstavimus dėl skaidrumo ir saugos, kurie kilo dėl pirmojo šioje šalyje branduolinio reaktoriaus statybos Astrave. Reikėtų teikti pirmenybę ryšiams per ENSREG.

5.3. Apskritai dėl dialogo ir skaidrumo EESRK pažymi, kad per pastaruosius dvejus metus faktiškai gerokai sumažėjo Europos branduolinės energetikos forumo vaidmuo, ištekliai, pajėgumai ir statusas. Būtina papildomai išaiškinti pagrindines problemas, kylančias dėl dialogo dėl Europos branduolinės politikos, taip pat kokia turėtų būti bendra sistema, kurią pasiūlyta aptarti nacionaliniu lygmeniu. Nepanašu, kad šiuo metu Europos branduolinės energetikos forumas imtųsi toliau nagrinėti šį klausimą, kuris neįtrauktas į PINC. Tokia sistema taip pat būtų naudinga būsimam energetikos sąjungos valdymui ir turėtų būti nuolat taikoma visiems pirminiams energijos šaltiniams. Kad būtų lengviau išaiškinti, į PINC reikėtų įtraukti tam tikras dalis, kuriose būtų apibrėžti investicijų į branduolinę energiją politikos padariniai ir svarba. Keturiuose toliau pateiktose pastraipose išdėstytos temos yra labai svarbios diskusijų, kurios būtinos bet kokiai strateginei vizijai, sritys.

5.3.1. *Perėjimas prie elektros energijos ir nuoseklaus elektros energijos tiekimo, kurį galima užtikrinti iš pirminių šaltinių, mastas.* Viena vertus, branduolinė energija gali padėti užtikrinti energetinį saugumą, nes iš jos galima ilgą laiką nuolat gaminti didelį kiekį numatomos elektros energijos ir ji gali prisidėti prie stabilios elektros sistemų veikimo (pavyzdžiui, tinklo dažnio palaikymo). Kita vertus, kapitalo sąnaudos įrenginių statybai yra didelės, nauji saugos reikalavimai yra griežti, finansavimas neužtikrintas, o būsimos rinkos sąlygos labai nenuspėjamos. Tai – problemos, su kuriomis susiduria visos branduolinės energijos gamybos pajėgumų turinčios valstybės narės ir kurios gali lemti, kaip ir ar apskritai gali būti įgyvendinti realūs nacionaliniai planai, kuriais prisidedama prie bendrų ES energetikos ir klimato tikslų. PINC turėtų būti susijusi su bendra šių klausimų aptarimo sistema, kaip Komisija siūlė kituose strateginiuose komunikatuose dėl energetikos, ir joje turėtų būti pateikta suderinta branduolinės energijos vaidmens analizė.

5.3.2. *Vieša informacija, požiūris ir informuotumas apie su energijos gamyba susijusių riziką.* Viena vertus, branduolinė sauga, Černobylio ir Fukušimos poveikis ir neišspręsti klausimai dėl eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo kai kuriose šalyse kelia didelį visuomenės susirūpinimą. Kita vertus, esama svarbių ir dažnai nepakankamai įvertintų neigiamų veiksnių, susijusių su kitais pirminiais energijos šaltiniais. EESRK nuolat pabrėžia, jog gyvybiškai svarbu, kad visuomenė suprastų energijos „dilemą“ – iš esmės, kaip suderinti tarpusavyje susijusius ir kartais prieštaraujančius energetinio saugumo, prieinamumo ir aplinkos tvarumo tikslus. Politinę valią daugiausia formuoja visuomenės požiūris, o nedidelis visapusiškas informuotumas energijos srityje gali lemti, jog bus priimami neoptimalūs politiniai sprendimai. Būtų naudinga skirti daugiau išteklių ir nustatyti palankią teisinę sistemą, pagal kurią, pavyzdžiui, galėtų veikti vietos informaciniai komitetai, kokie jau yra įsteigti Prancūzijoje.

5.3.3. *Išlaidų ir konkurencingumo vertinimo metodika.* Įperkama mažo anglies dioksido kiekio energiją galima gauti įgyvendinus sutartus kovos su klimato kaita ir energetikos tikslus, nors ši sritis kol kas yra apsaugota nuo konkurencijos rinkoje. Nėra jokio standartinės ar priimtinos metodikos, kurią valstybės narės, priimdamos politinius sprendimus (kuriems įtaką darys kiti veiksniai), naudoja būsimoms alternatyviųjų išteklių naudojimo energijos gamybos rūšių derinyje sąnaudoms įvertinti.

5.3.4. *Aktyvių mokslinių tyrimų ir energijos gamybos bazės rinkoje svarba, pirmavimas technologijų ir saugos srityje.* Kaip svarbu yra išsaugoti reikšmingą ir besivystančią branduolinės energijos gamybos pramonę, jeigu turi būti išsaugotas užimtumas, Europos įtaka ir pirmavimas pramonėje, kuri plečiasi pasauliniu mastu (2016 m. gegužės mėn. JAV informacijos apie energetiką administracija, „Iki 2040 m. branduolinės energijos gamyba pasaulyje padvigubės“)? Pavyzdžiui, Kinija iki 2020–2021 m. ketina padvigubinti savo branduolinius pajėgumus bent iki 58 GW, o iki 2030 m. – padidinti iki 150 GW. Atkreipiamas dėmesys į kokybiškų, gerai apmokamų darbo vietų ES svarbą, o tais atvejais, kai jos bus laipsniškai naikinamos, turėtų būti priimta programa, kuria būtų užtikrintas sąžiningas ir remiamas perėjimas.

5.4. Svarbiausia ES branduolinių mokslinių tyrimų finansavimo dalis skirta bendros termobranduolinės sintezės programos (ITER) vystymui. Europos branduolių sintezės vystymo susitarimo (EFDA) veiksmų plane aprašytas kelias nuo dabartinių termobranduolinės sintezės eksperimentų iki demonstracinės termobranduolinės sintezės jėgainės, kurioje tinklui būtų gaminama grynoji elektros energija. EESRK prašo Komisijos visuose ekonomiškai efektyviuose energetikos scenarijuose po 2050 m. atsižvelgti į galimą elektros energijos tiekimą iš termobranduolinės sintezės jėgainių. Be to, turėtų būti skatinama tolesnė parama 4-os kartos gamybos reaktorių moksliniams tyrimams ir jų galimybėms mažinti sąnaudas ir gerokai mažinti didelio radioaktyvumo atliekų kiekį.

5.5. Pasiūlymo projektas buvo parengtas prieš Jungtinei Karalystei balsuojant dėl išstojimo iš Europos Sąjungos ir, remiantis dabartine teisine nuomone, išstojimas iš ES reiškia ir išstojimą iš Euratomo. Tai turi didelę strateginę reikšmę, pirmiausia 2030 m. energetikos tikslams, tačiau nemažiau ir moksliniams tyrimams, reguliavimui, tiekimo grandinei ir bendradarbiavimui saugos srityje. Todėl šis klausimas, kuris turi būti pripažįstamas pagal šį pasiūlymo projektą, nors konkrečius rezultatus šiuo etapu dar sunku numatyti.

Briuselis, 2016 m. rugsėjo 22 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS
